

RELATORIA DE LA 1ª JORNADA DEL CICLE DE DEBATS
ATENCIÓ EDUCATIVA A LA PETITA INFÀNCIA DE BARCELONA
27 de febrer 2016, IMEB

Educació, petita infància i política local: 5 idees clau i moltes preguntes obertes

La jornada, organitzada per l'Ajuntament de Barcelona i que obria el cicle de debats sobre atenció educativa a la petita infància, va abastar temàtiques i enfocaments molt diversos, ja que es va estructurar a partir de la presentació de dos estudis que apuntaven a qüestions molt diferents, i de quatre experiències, dues de serveis municipals i dues d'iniciativa social.

Per tal d'emmarcar una mica més les qüestions que es van plantejar durant la jornada i fer-ne una síntesi de les que van posar sobre la taula tant els estudis i experiències com les intervencions del centenar de persones participants, voldria destacar cinc idees clau:

1. **Amb l'educació a l'etapa 0-3 ens hi juguem molt.** Tant en termes de drets dels infants, com de lluita contra les desigualtats socials per afavorir la igualtat d'oportunitats, els primers anys de vida dels ciutadans són socialment molt rellevants. L'entorn educatiu durant el 0-3 anys condiona no només el present i el futur desenvolupament dels nens i nenes, sinó també per a les seves famílies i per al conjunt de la societat que serà més o menys fracturada, més o menys capaç en funció de com cuidi i creixin els seus infants. El valor social de l'educació en el 0-3 té a veure també amb la lluita contra la feminització de la pobresa, amb promoure la conciliació i la democratització de la criança, amb afavorir l'ocupació en el sector de l'economia de les cures. Tot això, que molt probablement ja saben les educadores de la petita infància, es bo recordar que també ho diu Nations Unides en el marc de la Convenció sobre els drets dels infants, la Comissió europea en la seva recomanació Invertir en la infància per trencar el cicle de desigualtats socials, i les lleis catalanes d'educació i drets i oportunitats en la infància. Fins i tot, des d'altres àmbits allunyats de l'educació ho assenyalen quan premis Nobel d'economia (Stiglitz o Heckman) posen èmfasi en la importància de prioritzar les intervencions primerenques des de les polítiques públiques com un decisió econòmicament encertada i estratègica.
2. **Vivim un dèficit històric de polítiques de suport a les famílies amb infants que és una anomalia en el context europeu.** A Espanya, Catalunya i Barcelona, amb una mirada comparada amb la majoria de països europeus, anem molt endarrerits tant en prestacions per a fills i filles (a Catalunya es destina un 0,9% del PIB, mentre a Espanya 1,4 i la mitjana europea és d'un 2,2%, segon Eurostat), com en permisos de maternitat i paternitat, i en cobertura i diversificació de serveis públics educatius per a la petita infància i les seves famílies (tal com mostra la prospectiva internacional de recursos educatius de l'estudi presentat). Per tant, el camí a recórrer tant des de les polítiques estatals, com catalanes i municipals és realment llarg i ample. Anem tard i estem al final de la cua en polítiques públiques de suport a les famílies amb infants i això explica

enormement les creixents desigualtats en la infància i les altes taxes de pobresa que es concentren en les llars amb fills i filles menors de divuit anys. A major inversió en infància, menor pobresa infantil. L'educació infantil també té a veure amb això.

3. **Barcelona té una xarxa potent d'escoles bressol municipals que cal seguir ampliant i millorant.** És un referent, amb una llarga tradició pedagògica, lluitada i reivindicada durant dècades, que compta enguany amb 97 escoles i el curs vinent arribarà a les 100 en una xarxa única d'escoles bressol de titularitat i gestió públiques. En xifres rodones, dels 40.000 nadons i infants menors de 3 anys a la ciutat, prop d'una quarta part va a aquestes escoles bressol municipals, amb capacitat per cobrir al voltant del 60% de la demanda, és a dir, 4 de cada 10 famílies que ho sol·liciten, no poden matricular-se. Per tant, en termes globals de ciutat, les places a escola bressol municipals segueixen sent insuficients, desitjades i molt ben valorades per les famílies que hi van. Dit això, a recursos limitats, cal establir criteris clars per a prioritzar socialment. Tenim recerca suficient que evidencia que són els infants d'entorns més desfavorits els qui més "aprofiten" a llarg termini una atenció en serveis educatius, sempre i quan aquesta sigui de qualitat (que ve determinada principalment per la formació i per la ràtio, segons conclouen estudis internacionals).

Per tant, en un debat per a repensar l'atenció educativa als 0-3 des de la política local cal plantejar-se: **el servei de bressol està arribant als infants que més el necessiten? Què en sabem dels anomenats "públics absents"?** Quins són els principals motius de les famílies que no demanen entrar a les escoles bressol municipals? L'estudi presentat per respondre a aquesta pregunta tan sols llista possibles explicacions, però no aporta un marc clar ni dades ni anàlisi suficient. Si la principal raó és el preu, caldria revisar mesures per a fer-les més assequibles i promoure activament que hi arriben els infants que, socialment, més interessaria (per exemple, explorant la tarifació social que milloraria l'actual bonificació). Si un altre motiu important és la ràtio d'infant per educadora que condiciona l'atenció educativa i, per tant, el projecte pedagògic, caldria explorar com es podria millorar progressivament sense disminuir places disponibles i tenint en compte que la davallada demogràfica juga a favor (s'estima que d'aquí deu anys a la ciutat hi haurà uns 2.500 infants menors de tres anys menys). Si una raó rellevant és, diguem-ne "cultural" i parteix de la idea que la criança dels infants toca a la família, per no dir directament a les dones, en especial els més petits de 12 o 18 mesos, caldria ampliar espais familiars sobretot per adaptar-se a les diferents realitats de famílies i de criances i evitar l'aïllament de les mares. Cap d'aquestes variables ni possibles estratègies de millora són excloents, però cal identificar-les bé, tenint en compte els perfils de famílies i el territori i prioritzant amb criteris d'equitat que tinguin en compte la necessitat social i no només la demanda no atesa.

4. **I més enllà de les escoles bressol municipals?** L'altre estudi presentat aportava una sistematització dels recursos disponibles a la ciutat en l'atenció educativa de la petita infància incloent àmplia **diversitat de dispositius en una galàxia força complexa**. En primer lloc, els espais familiars municipals (2 de l'IMEB, 2 de serveis socials, 2 gestionats per districtes). En segon lloc, les llars d'infants reglades no municipals, que inclouen les públiques (5 de la Generalitat), les privades amb fons públics (31 concertades) i les privades (156). I en tercer lloc, els recursos educatius no reglats que es poden agrupar principalment en grups de criança (uns 36 amb diversitat de fórmules i amb més o menys corresponsabilització de les famílies) i en mainaderes a casa o mares de dia (unes 28). Tot i l'útil esforç d'identificació, no es tracta d'un registre exhaustiu ni definitiu, ja que mancarien, d'entrada, espais familiars de plans

comunitaris, els espais nadó i familiars de centres cívics o els espais maternoinfantils d'entitats socials.

Amb les experiències de recursos educatius més enllà de l'escola bressol que es van presentar a la jornada es va posar de manifest, més enllà de les implicacions del llenguatge (emergent, alternatiu, etc.), com a mínim, dues coses: una, l'Ajuntament ja compta amb uns serveis públics que diversifiquen l'oferta educativa no escolar, però són clarament insuficients i responen a models molt diferents segons de qui depenen dins del govern local. Dos, els recursos educatius no regulats i d'iniciativa social, més o menys comunitària i no lucratiu, com els grups de criança i les mares de dia reclamen a l'administració municipal suports de diversos tipus, naturalesa i implicacions econòmiques i polítiques i de model: des de reconeixement, registre i regulació, fins a locals, cessió d'espais en equipaments municipals, fons públics o oferta formativa.

5. Tres conclusions finals per seguir debatent sobre la necessària diversificació de serveis educatius per a la petita infància més enllà de les escoles bressol municipals:
 - a) És fonamental partir del **reconeixement i rol central de la xarxa única d'escoles bressol municipals** com a peça clau de la política educativa de la ciutat que cal seguir ampliant amb més oferta de places i millorant en equitat i en qualitat, així com aprofitant millor com a equipaments públics de barri.
 - b) És important posar en valor també els **espais familiars públics i la necessitat d'incrementar-ne i ordenar-los** per oferir més i millors recursos educatius, com a servei públic inclusiu i universal, que donin respostes més adaptades i flexibles a la diversitat de famílies, en clau de criança als infants i empoderament familiar.
 - c) Cal obrir el meló sobre el rol de l'Ajuntament respecte els dispositius educatius no municipals i no regulats establint **criteris molt clars i argumentats sobre les diferents possibilitats de suports a iniciatives socials de criança o educació de la petita infància**, partint del seu reconeixement social, condicionats a garanties d'equitat i de qualitat, així com a la seva organització col·lectiva, per tal que hi hagi unes regles de joc clares.

Manquen moltes dades, anàlisis i arguments per a seguir debatent sobre les preguntes obertes i seguir construint un model educatiu potent i compartit de ciutat, però amb mirada concreta de barris i amb una estratègia pública decidida a favor dels drets dels infants perquè comencin la vida amb bon peu i amb igualtat d'oportunitats. Bon cicle de debats.

Maria Truñó i Salvadó, Directora de l'**Institut Infància**, consorci públic adscrit a l'Ajuntament de Barcelona i integrat també per la Diputació de Barcelona, la UB, la UAB i la UOC, dedicat a generar i compartir coneixement sobre infància i polítiques locals per afavorir l'exercici dels drets dels ciutadans menors d'edat.

Institutinfancia.cat
@InsInfancia